

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

„La Banquet(te) des Platonnes“: perrašymai

2013-07-05

ŽURNALAS: LITERATŪRA IR MENAS

TEMA: Teatras

AUTORIUS: Neringa Mikalauskienė

DATA: 2013-07

„La Banquet(te) des Platonnes“: perrašymai

Neringa Mikalauskienė

Performansą „La Banquet(te) des Platonnes“ teko stebėti Paryžiaus meno galerijoje „Rue de Beauce“. Tačiau visai įsivaizduočiau jį kurioje nors Lietuvos erdvėje, kamerinėje aplinkoje. Juolab, kad viena iš jo sumanytojų ir atlikėjų – Kristina Mitalaitė – lietuvė, studijavusi filosofijos ir religijos istoriją, šiuo metu gyvenanti Paryžiuje. O ir tiktų jis mums kaip tik dabar, kai „šeimininkai“ karštai gina moters paskirtį būti tiesiog vyro priedėliu – *jo* žmona ir *jo* vaikų motina. Vienoje diskusijoje nuskambėjo netgi sąvoka „prigimtiniai vaidmenys“ – apie tai, kad vyrai ir moterys jau gimsta... vaidindami (save?!), tad nėra ko plėšytis ir tą tvarką jaukti. Viena feministė metė ironišką komentarą: „Aha, supratau, berniukai gimsta su kelnėmis, o mergaitės iš gimdos išlenda su sijonais.“ Betgi kadaise moteriškus vaidmenis spektakliuose atlikdavo vyrai (prisimenant neseną triukšmą, kad per Auksinių scenos kryžių ceremoniją įteikti apdovanojimą už geriausią moters vaidmenį „nebuvo kam“, gal tikrai grįšime į tuos laikus, kai moterų aktorių nebeliks?..). Išvada: menas – tik vyrų ir vyrams. Filosofija, anot *platonėmis* pasivadusių menininkų, taip pat buvo skirta tik jiems. Todėl ir gimė idėja perrašyti visus septynis Platono dialogus iš feministinių pozicijų formuojant moters identitetą performanso meninėmis priemonėmis: vaizdu ir žodžiu.

Taigi grįžkime į siaurutę Bos gatvelę (Rue de Beauce) Paryžiuje, Maré kvartale, kuris garsus kaip marginalių, į visuomenės užribį išstumtų grupių (gėjų, lesbiečių, transseksualų, *queer*...) susibūrimų vieta. Į galeriją birželio 16-osios vakarą įleidžiama tik iš anksto užsiregistravus. Prie vartų laukia *mesjė* ir tikrina pagal sąrašus. Moterims kliūčių nėra. Vyrai sustabdomi, jų burnos užklijuojamos. Balso jie čia neturės. Simboliška, kad vietoj lipnios juostos ar kokio neutralaus raiščio naudojamas higieninis paketas: menstruacijos nuo seno buvo laikomos išskirtiniu moters „negalios“ ženklų, kas mėnesį atsiveriančia „žaidza“, keliančia vien pasibjaurėjimą, mat liudija, jog apvaisinimo aktas neįvyko. Simboliška – kai kuriose kultūrose menstruacijų dienomis moteriai būdavo draudžiama sėdėti prie bendro stalo. Dabar

pozicijos sukeičiamos vietomis: vyrams su higieniniais paketais ant burnų neleista sėsti prie *platonų* stalo. Tačiau simboliška ir tai, kad dauguma jų žaidimo taisyklių nesilaikė – vos įsitaisę galerijos salėje paketus nusiplėšė nesąmoningai pademonstruodami savo, kaip vyrų, privilegijuotą teisę nepaklusti.

Performanso kūrėjos. Angelos di Paolo nuotraukos

Pavadinimas „La banquet(te) des Platonnes“ taip pat turi simbolinę prasmę. „Le banquet“ išvertus iš prancūzų kalbos – „puota“, „la banquette“ – suolelis. Moterims, susirinkusioms interpretuoti Platono „Puotos“, susėsti ant suolelio labiau tinka – „suolelio“ simbolika implikuoja paprastos, kasdienės komunikacijos bendrystę. Aplink stalą, gausiai nukrautą įvairiausiomis gėrybėmis – vaisiais, žalumynais, gėlėmis – sėdi šešios *platonės* oficiantės (jų juoda/balta apranga gali kelti įvairių asociacijų: nuo pajacių iki teisėjų), lapsi milžiniškomis blakstienomis ir ruošiasi puotauti. Tačiau pasiruošimus nutraukia netikėtas atradimas – vidury stalo esama gyvos galvos, pasiryžusios išdėstyti susirinkusiesiems (nes juk girdi ir žiūrovai) pagrindinius vyro dominavimo visuomenėje postulatus. Galvos monologą, rašytą K. Mitalaitės, atlieka Marianne Seleskovitch (reikia pasakyti, kad išpūdingai, ne vien kalbėdama, bet kartkartėmis užtraukdama ariją – ji taip pat yra ir profesionali dainininkė, mecosopranas).

Pirmasis pagal moters diskursą „perrašytas“ dialogas – „Faidras“, taigi stalo vidury yra Faidra, o gal – tik moters galva, kuriai gresia būti „supuotauta“ kartu su vaisiais. Idėjos sumanytojos teigia, kad tai – „falogofaginės“ vaisės, t. y. falo ir logoso jungtis, simbolizuojanti vyrų nustatytą tvarką: „Meilė yra patinas, kaip ir žodis yra patinas. Tikroji meilės esmė yra žodžio esmė. Mylėtis reiškia daryti tai per patino žodį.“ Tiesa, čia įkliūvame į prancūzų kalbos pinkles: *l'amour* – „meilė“ – yra vyriškos giminės, tad kai kurias monologo vietas išvertus į lietuvių kalbą lieka neaišku, kodėl ta meilės ir žodžio sąsaja turi būti „vyriška“. O turint omeny, kad Faidros monologo kontekstas – Platono dialogas „Faidras“, kyla klausimas, ar tik šis performansas nėra ten išsakytų idėjų supaprastinimas, mat „Faidre“ tyčia palikta daug loginių prieštaravimų: tuo teigiama mintis, jog tiesos paieškos yra beprasmiškos, o pasaulis sukurtas iš paradoksų. *Platonų* atliekamame performanse dviprasmybių nelieka. Žinia elementari: moteris visuomet buvo vyro šešėlyje, jų santykių esmė – „tai žmonos pareiga sutuoktiniui“, „vyras moteriai žodį tik paskolina, pasilaikydamas sau teisę tarti paskutinįjį“, „moters kančia – vulgari, o Kristaus – dieviška“ ir t. t. Tiesa, šiek tiek peno apmąstymams suteikė Agathonos, vienos iš *platonų*, kurią įkūnijo K. Mitalaitė, veiksmi – Faidros žodžius ji uoliai fiksavo rašymo lentelėje ir tuoj pat nutrindavo – tuo rodydama, jog žmogaus prigimtis yra *tabula rasa*: ką įrašysi, tą ir turėsi, bet ištrinti įrašą nėra sudėtinga (beje, tai irgi viena iš sąsajų su Platono „Faidru“, kur demonstruojami nuolatiniai svarstymai apie sakytinės ir rašytinės kalbos santykį bei rašytinio teksto „bejėgiškumą“, „išsitrynimą“ laikui bėgant, nes viskas tėra kultūros nulemti dalykai). Taip Platono dialogų kontekste buvo mėginta perrašyti ne vien antikos, bet ir visą filosofijos istoriją, prikelti iš užmaršties viena pirmųjų prancūzų filosofų mistikų laikomą Margaritte Porete, parašiusią veikalą *Le miroir des Âmes simples et anéantes* („Paprastų ir savęs atsisakusių sielų veidrodis“). „Dievas yra Nebūtis“, – tvirtino Porete ir buvo sudeginta ant laužo 1310-aisiais. Paskui daugeliui amžių ją pasistengta pamiršti. Žinoma, performanso galimybės leidžia apie tai tik

užsiminti, nubrėžti pagrindinius štrichus.

Tačiau galbūt performansų esmė ir yra suteikti įdomesnę ar bent jau žaismingesnę meninę formą tiesmukoms deklaracijoms? Turiu pripažinti, kad „La Banquet(te) des Platonnes” – vienas iš estetiškiausių mano kada nors matytų reginių. Kostiumus ir dekoracijas kūrė Maud Thomazeu. Šešioms platonėms – Agathonai (K. Mitalaitė), Pausaniai (Narinė Karslyan), Socratai (Nicole Miguel), Eryximaquai (Francine Flandrin), Aristophanai (M. Thomazeu) ir Alcibiadai (Aude Arago) – buvo priskirtos tam tikros funkcijos: puošti kalbančią Faidros galvą žalumynais, daryti makiažą, nutildyti nepatogias kalbas įkišant į burną alyvuogę ar užpilant vynu, taigi – paversti „tinkama” moterimi. Smagiausiai atrodė Sokrata – ironiška! – vis pasilenkianti ištraukti iš po stalo dar vieną butelį vyno, kurio po šlakelį teko ir žiūrovams. Nuo puotos stalo mums keliavo alyvuogės, braškės ir kiti desertai, taigi pasijutome tikrais *platoniu* puotos dalyviais. Tai – tik pirmasis performansas, liko dar šeši Platono dialogai. Juos menininkės vieną po kito žada parodyti vėliau, nuo rudens. Suprantama, Paryžiuje tokios atrakcijos turbūt yra vienos iš daugelio re(n)ginių, bet beprasmių diskusijų įkaitintame lietuviškame ore šios meno vaisės būtų tikra puota tiems, kurie sugeba atpažinti stereotipinius vaidmenis ir pripažinti, kad moteris, anot *platoniu*, „jau nebėra tylą”.